

UDK 316.62-053.6:316.45]:159.9.07(045)

**DISCOVERY OF BEHAVIORAL STRATEGIES OF ADOLESCENTS IN
CONFLICT SITUATIONS****ВИЯВЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У КОНФЛІКТНИХ
СИТУАЦІЯХ**

Stanishevskaya V. I. / Станішевська В. І.

Graduate student/ аспірантка

ORCID 0000-0003-3324-8988

Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna

(Uman, Ukraine)

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

(Умань, Україна)

Анотація. У статті представлено результати емпіричного дослідження виявлення стратегій поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях. Стратегія, що дозволяє продуктивно вирішити протиріччя, що актуалізувалося, полягає в розгляді та використанні підстав усіх дій, включених у конфлікт. У цьому випадку метою конфліктуючих сторін стає спільне вирішення суперечності, що склалося, для здійснення подальшої діяльності. Така конструктивно-дозвольна стратегія взаємодії у конфлікті пов'язана з віковими кризами підліткового розвитку, оскільки складається з нестачі досвіду для вирішення конфліктів.

Для діагностики стратегій поведінки використано опитувальник "Визначення способів регулювання конфліктів" Кеннета Томаса (Kenneth Thomas), Ральфа Кілманна (Ralph Kilmann) що дозволяє визначити типові форми та стилі поведінки особистості в конфлікті за допомогою двох мірної моделі врегулювання конфліктів. Відповідно до цих двох способів вимірювання виділяються такі способи регулювання конфліктів: суперництво, пристосування, компроміс, уникнення, співпраця.

Даний висновок підтверджують і результати проведеного нами дослідження, які в цілому свідчать про те, що підлітки частіше вибирають стилі співробітництво і пристосування. Проте слід зазначити, вкрай рідко як виражений проявляється стиль «уникнення». Крім того, у підлітків показники по всіх п'яти стилях розподіляються рівномірніше і мають невисокі значення.

Ключові слова: стратегії поведінки, підлітки, конфлікт, конфліктні ситуації, стилі поведінки, уникнення, компроміс, співробітництво, ухилення, пристосування.

Постановка проблеми.

Нестабільна соціально-політична ситуація в Україні, характеризується стрімким потоком соціальних, психологічних економічних, культурних, релігійних трансформацій, які неминуче впливають на життя підлітка підвищують рівень стресогенних факторів та накладають відбиток на психіці підлітків. У таких умовах зростає та підвищується рівень конфліктності, як на суспільному, міжособистісному та внутрішньоособистісному рівні. Все це з більшою силою виявляє явну нестачу конфліктологічної культури тим більше що підлітки найчастіше орієнтовані на заподіяння шкоди іншій стороні конфлікту, помста, відплата, перемога у конфлікті за всяку ціну. Тому особливого значення набуває вивчення стратегій поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях. У сучасній психологічній науці не існує єдиного шаблону виявлення стратегій поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях через те що точки зору науковців, психологів не співпадають за концептуальними підходами до їх вивчення.

Виклад основного матеріалу.

На цьому етапі предметом нашого дослідження були стратегії поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях. Дослідження проводилося на базі Уманської гімназії №11 Уманської міської ради Черкаської області. З цією метою використовувалася класична методика - тест Кеннета Томаса (Kenneth Thomas), Ральфа Кілманна (Ralph Kilmann) спрямований на виявлення стилів поведінкових тенденцій у суперечливих ситуаціях. У своєму підході до вивчення конфліктних явищ К. Thomas наголошував на зміні традиційного ставлення до конфліктів. На ранніх стадіях їх вивчення у психології широко використовувався термін «вирішення конфліктів». Цей термін має на увазі, що конфлікт можна і необхідно вирішити чи мінімізувати. Метою вирішення конфліктів, таким чином, був деякий безконфліктний стан, де люди взаємодіють у повній гармонії.

З часом відбувся значний зсув у тому, як вчені підходять до конфлікту. Тому К. Thomas пропонує зосередитися на наступних аспектах дослідження конфліктів. Питання про те, які форми поведінки в конфліктних ситуаціях характерні для підлітків, тобто як можна стимулювати продуктивну поведінку. Для опису типів поведінки людей в конфліктних ситуаціях застосовується двовірна модель регулювання конфліктів. Основними вимірами в ній є: співпраця, пов'язана з увагою особистості до інтересів інших людей, залучених у конфлікт, та наполегливість, для якої характерний акцент на захист власних інтересів.

Відповідно до цих двох критеріїв вимірювання можна виокремити такі стилі регулювання конфліктів:

1. Суперництво як прагнення домогтися задоволення своїх інтересів на шкоду іншому.
2. Пристосування, що означає, на противагу суперництву, принесення в жертву своїх інтересів заради інтересів іншої людини.
3. Компроміс вибір, за якого кожна сторона щось виграє, але щось і втрачає.
4. Уникнення, котрій характерне як відсутність прагнення кооперації, і відсутність тенденції до досягнення своїх цілей.
5. Співпраця, коли учасники ситуації приходять до альтернативи, що повністю задовольняє інтереси обох сторін.

Передбачається, що при уникненні конфлікту жодна зі сторін не досягне успіху. За таких форм поведінки як конкуренція, пристосування і компроміс або один учасник виявляється у виграші, а інший програє, або програють обидва, тому що йдуть на компромісні поступки. І лише в ситуації співпраці обидві сторони перебувають у виграші.[1]

Одним із найвідоміших способів виявлення індивідуальних особливостей поведінкових стратегій у конфліктних ситуаціях є рекомендація досліджуваному низки ситуацій, у яких він має обрати ту чи іншу стратегію поведінки. Тест К. Thomas створений за тим самим принципом. Досліджуваним пропонується 30 пар суджень, кожне з яких відображає одну з можливих стратегій поведінки З кожної пари суджень досліджуваний обирає те, що

відповідає їхній типовій поведінці («зазвичай я поводжуся так», «швидше за все я поводився б таким чином»). Інтерпретація результатів дозволяє виявити, якою мірою у стилі досліджуваного представлені стратегії суперництва, співробітництва, уникнення, поступок чи пошуку компромісу. Формулювання, що становлять питання, «очищені» від ситуативного контексту і тому дають можливість діагностувати саме особистісні тенденції до переважного використання певних стратегій. Аналіз попередніх досліджень, проведених за цим методом, показує, що досліджувані частіше використовують компроміс, співпрацю та уникнення. Рідко досліджуванні обирають суперництво та пристосування. Ми погоджуємося з думкою автора, що ця особливість значною мірою зумовлена соціальними факторами, особливо видом професійної діяльності.

Однак слід пам'ятати, що тест К. Thomas незважаючи на те що він «очищений» від ситуативного контексту не відображає реальних поведінкових тенденцій. Тест К. Thomas, як і інші текстові опитувальники, є суб'єктивним психодіагностичним методом і відображає скоріше декларовані, ніж реальні стилі поведінки.

Таблиця - Результати дослідження поширених стилів поведінки у конфліктних ситуаціях

клас	Суперництво	Співробітництво	Компроміс	Уникання	Пристосування
9 «А»*	29%	14%	24%	0%	10%
9 «Б»	7%	20%	0%	0%	33%
9 «В»	16%	21%	11%	5%	5%
9 «Г»	12%	18%	6%	0%	6%
9 «Д»	17%	18%	11%	3%	13%
% по всій вибірці в цілому	14%	24%	22%	13%	25%
Середнє значення (M)	11%	17%	13%	9%	15%
Максимальне значення (max)	43%	43%	41%	35%	47%
Мінімальне значення (min)	6%	16%	0%	0%	18%

Цей висновок підтверджують і результати проведеного нами дослідження, представлено у таблиці 1. Результати за вибіркою в цілому вказують на те, що найчастіше підлітки обирають такі стратегії поведінки: суперництво (14% по всій вибірці), співробітництво (25% по всій вибірці), компроміс (22% по всій вибірці), уникнення (13% по всій вибірці), пристосування (25% по всій вибірці). Крім того, у підлітків дев'ятих класів показники по всіх п'яти стилях розподіляються рівномірно і мають невисокі значення.

Подібна тенденція свідчить про те, що позиція підлітків в конфліктних ситуаціях стала більш зрілою і сформувалися більш гнучкі та адекватні стратегії подолання кризових ситуацій.

Цілковом можливо, що ця характеристика має особистісний характер і не може бути застосована до будь-якої вибірки підлітків дев'ятих класів. Однак слід зазначити, що розвиток самостійного світогляду та автономних моральних орієнтирів у підлітковому віці, має призводити до підвищення активності та бажання співпрацювати для досягнення своїх цілей, тобто до зменшення «уникаючих» поведінкових стратегій поведінки.

Принципових відмінностей у цінностях стратегій поведінки «співпраця», «компроміс», та «пристосування» між порівнюваними класами немає. Пріоритет «суперництва» як стратегії поведінки у конфліктних підлітків є статистично значущим і закономірними, що неодноразово підтверджувалося в низці досліджень.

Висновки.

В ході дослідження поведінкових стратегій підлітків у конфліктних ситуаціях нам вдалося з'ясувати наступне:

- Найчастіше підлітки обирають такі стилі поведінки «співпраця» та «пристосування».
- Учні 9-х класів майже не обирають пріоритетним стиль поведінки «уникнення».
- Переважання стратегії поведінки «суперництво» та «уникнення» дещо вище у класах, які спочатку були визначені як більш конфліктні.
- Вкотре підтверджено перевагу «суперництва» як основної стратегії у групі конфліктних підлітків.
- У підлітків з низькими рівнем шкільних знань, заниженою самооцінкою, підлітковою маргінальністю перевагою у конфліктних ситуаціях є стратегії поведінки «суперництво» та «уникнення».

References

1. http://ni.biz.ua/15/15_4/15_42472_metodika-oprosnik-povedenie-v-konfliktekn-tomasa-dlya-opredeleniya-predpochitaemih-strategiy-razresheniya-konfliktnih-situatsiy.html
2. Dixon-Gordon K.L., Bernecker S.L., Christensen K. Recent innovations in the field of interpersonal emotion regulation. *Current Opinion in Psychology*. 2015. № 3. P. 36–42.
3. Gerasimova N.E. Social and psychological analysis of intrapersonal conflict. *Psychology: a collection of scientific papers*. Kyiv: Department of the NPU named after M.P. Drahomanova, 2000. Vol. 11. P. 54–60
4. Melnychuk S. L., Motozyuk L. M. The influence of intrapersonal conflicts on the professional development of a student. *Scientific magazine "Habitus". Black Sea Research Institute of Economics and Innovation. "Psychology" series*. 2021. Issue 23. P. 150-156
5. Vlasenko I.A. Psychological features of intrapersonal conflicts in the teacher's professional activity: dissertation. candidate psychol. Sciences: 19.00.07. Kyiv, 2016
6. <http://habitus.od.ua/journals/2023/53-2023/9.pdf>

Abstract. *The article presents the results of an empirical study of the identification of adolescent behavior strategies in conflict situations. The strategy that allows you to productively resolve the actualized contradiction consists in considering and using the grounds of all actions included in the conflict. In this case, the goal of the conflicting parties becomes a joint resolution of the conflict that has arisen for further activities. Such a constructive-permissive strategy of interaction in conflict is associated with age-related crises of adolescent development, as it consists of a lack of experience in resolving conflicts.*

To diagnose behavioral strategies, the questionnaire "Determination of conflict management methods" by Kenneth Thomas and Ralph Kilmann was used, which allows to determine typical forms and styles of personality behavior in conflict using a two-dimensional model of conflict management. According to these two methods of measurement, the following methods of conflict regulation are distinguished: rivalry, accommodation, compromise, avoidance, cooperation.

This conclusion is confirmed by the results of our research, which in general indicate that teenagers more often choose the styles of cooperation and adaptation. However, it should be noted that the "avoidance" style is extremely rarely manifested as expressed. In addition, among teenagers, indicators for all five styles are distributed more evenly and have low values.

Key words: *behavior strategies, teenagers, conflict, conflict situations, behavior styles, avoidance, compromise, cooperation, evasion, adaptation.*